

slovensko ljudsko gledališče celje
premiera v petek, 15. januarja 1982 ob 19.30

Henrik Ibsen

henrik ibsen

DAŠA ŠKAPIN!?

Daša Škapin se je rodila 1967. leta v Postojni. Zdaj je že lep čas Celjanka in obiskuje 8. razred osnovne šole "Veljko Vlahovič". Kar pomni, je bila v dramskih krožkih. Že peto leto igra violino (tričetrtinsko). Nazadnje je igrala Pomado v igri za otroke "Anton Pomperdon" Leopolda Suhodolčana (v režiji Bine Žmavčeve). Na sliki: lahkoživa Pomada.

PETER BOŠTJANČIČ

je na zadnjem Boršnikovem srečanju v Mariboru za vlogo Hamleta prejel kar dve priznanji, Boršnikovo diplomu in nagrado RTV Ljubljana. Strokovna žirija je oboje utemeljila takole: Peter Boštjančič je interpretiral klasičnega junaka z izrednim poslušom za sodobno oblikovanje, s prefinjeno gledališko estetikom in občutkom za homogenost igre in doživlja je Hamleta približal našemu sodobnemu svetu.

KOLOFON

Slovensko ljudsko gledališče Celje. Gledališki list, sezona 1981—1982, števil. 4. Henrik Ibsen: Gospa z morja. Predstavniki umetniški vodja in v.d. upravnika Goran

Schmidt. Urednik Janez Žmavc. Naklada 1000 izvodov. Cena 10 dinarjev. Tisk Cinkarna Celje. Oblikovanje Evita Lukež, Ejti Štih.

TEKO

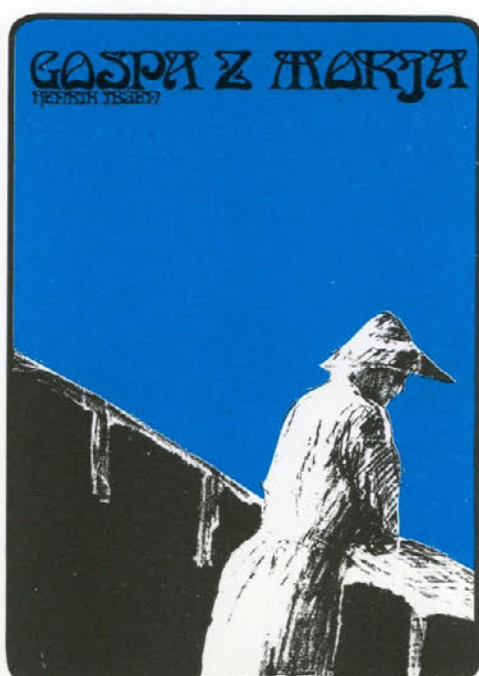
TRGOVSKA DELOVNA ORGANIZACIJA
TEKO p.o. 63000 Celje, Gubčeva 2

VELEBLAGOVNICA T
CELJE PRODAJALNE

salon
novost
dom
posrednik
kekec zagreb

premiera v petek, 15. januarja 1982 ob 19.30

režija **albert kos**
dramaturgija **janez žmavc**
scenografija in kostumografija **heinz drusowitsch**
lektorstvo **majda križaj**

slovensko ljudsko gledališče celje
sezona 1981—1982

GOSPA Z MORJA
HENRIK IBSEN

(fruen fra havet)
igra v petih dejanjih

po avtoriziranem nemškem prevodu
prevedla maila golob

igrajo:

dr. wangel, okrožni zdravnik
ellida, njegova druga žena
njegovi hčeri iz prvega zakona
boletta
hilda
nadučitelj arnholm
lyngstrand
ballested
tujec

janez bermež
ljerka belakova

milada kalezičeva
daša škapič
bogomir veras
zvone agrež
miro podjed
peter boštjančič

kraj dogajanja je mestece ob
fjordu na severnem norveškem

vodja predstave sava subotić —
šepetalka ernestina popović —
ton stanko jost — razsvetljava in
tehnično vodstvo bogo les —
frizerska dela vera pristov —
krojaška dela pod vodstvom jožice
hrenove in adija založnika —
odrski mojster vili korošec
rekviziter milan orehov

Goran Schmidt
»GOSPA Z MORJA«

ali o sumljivih možeh, ki plujejo po morjih, in o
ženskah, ki do gležnjev bredejo po ribniku tako, da
sočustvujemo z njimi.
Nekoč smo si obljubili zvestobo v svobodi; pa je
bila svoboda zelo zaposlena in ni mogla ves čas
bdeti nad nami in smo bili prepuščeni sami sebi in
smo morali samo pred samim seboj držati obljubo;
samo sebi smo bili odgovorni, nihče nam ni obujal
spomina, nihče nas ni spominjal, nihče spraševal: si
še zvest?

Smo se počutili osamljene? Smo pogrešali to
sogovornico? Se nam je tožilo po kompanjonu v tej
zaroti? - saj če se človek speča s svobodo, je to
skoraj gotovo že zarota.

A je že tako, da je to res čuden kompanjon, čudna
tovarišica, prav nič ženska: njen objem je nevaren,
njene trdne obljube so negotovost, ni ji za čutnost,
pač pa se ji hoče razuma; hoteli bi jo poljubiti, pa
hoče od nas izjave; hoteli bi jo objeti, pa razprostre
roke v širok prostor; in sploh - najbolj je naša,
kadar smo sami.

Morda nam zaradi tega tudi ni tako hudo, če mora
po opravih še kam drugam; nič kaj nimamo proti,
če se njen diš pomeša s kakšnim bolj konkretnim
vonjem, če najdemo malo tesnejši, a varnejši
objem, če obljube negotovosti zamenjajo trde
zahteve, če lahko pamet počije in najdemo za čute
naslovnik; in sploh - če smo nekogaršnji, čeprav
malo manj mi.

A glej vrage: ta svoboda je stroga in zvesta
tovarišica: pojavi se, ko smo se že ravno navadili,
da je ni; pojavi se vsaj kot vprašanje, obuja
nekatere spomine, sklicuje se na neke širjave, ki
da bi bile priče naših zaobljubi.

Bi jo kar najraje ne spoznali; bi se kar malo skrili;
bi kar malo poklicali na pomoč; bi jo kar malo
odgnali. In vendar: kakor se je bojimo, pa nam

obudi tudi spomin - spomin na sladkost, da je vse
mogoče. Tisto, česar pa se bojimo, je cena te
sladkosti. Zato zdaj tehtamo: biti v nevarnosti ali
varno ne biti.
Tako postane meščanska kriminalka zanimiva. Ellida
je edina oseba v igri, ki pozna obe možnosti in
zato edina, ki se mora odločiti.

Ellida je »gospa z morja«, je glavna oseba.

Torej stavimo nanjo!

Albert Kos

morska deklica, ki ne najde več poti v morje in je
tudi ne bo več iskala. Na zunaj osvobodjena, znotraj
ubita. Ta svoboda, ta mōra odločanja je vsaj v tem
trenutku taka, da je pravzaprav rešena kar obeh,
tako Tujca kot Wangla. Čas bo nedvomno opravil
svoje. Prepuščen je navsezadnje nam, gledalcem in
našim izkušnjam.

Ko sledimo drugim osebam v igri, odkrivamo
presenetljive poteze in paralele, ki dopolnjujejo in
pojasnjujejo problem in glavni konflikt Gospe.
Lyngstrand se veseli italijanskega sonca, poln je
upov in sanj o svoji umetniški veličini, ki ji podreja
vse okoli sebe - njegovo potovanje pa je potovanje
proti smrti. Ko govori Ellida o zakonski kupčiji med
njo in Wanglom, pa imamo zdaj to kupoprodajno
pogodbo kar na dlani med nadučiteljem Arnholmom
in deviško preračunljivo Boletto. Kakšna mizerija,
kakšna idlika, kako izvrstno napisan dialog z
dolгим snubljenjem. Boletta nikoli ne bo imela
svojega Tujca, njen zakon bo tiho in mirno brlel in
zadostil vsem pravilom dostojnega meščanskega
življenja. O njeni sreči ne dvomimo. Sama si je
izračunala njena merila in obseg. Drugače je s
Hildo. V njej je gon po daljavi - sicer še v spečem
stanju - najbolj razvit. Njena krutost, kakor tudi je
že odkritosrčna, je tipično otroška. V njej še ni
zavesti o minevanju, končnosti, smrti. Eno pa je
jasno. Brez pomisleka bo zajadrala v širni svet in
se prej kot vsi drugi postavila na svoje noge. Zanj
vprašanje aklimatizacije sploh ne obstaja. Nekaj
zavestne ironije je v tem, kako Ballested izgovarja
besedo aklimatizirati. Višek poroga klavirni
eksistenci, za katero se je zavestno odločil v
nasprotju s pogubno Lyngstrandovo
samozavestnostjo. Ballested ni umetnik. Pridno
izdeluje maniristične böcklinovske podobe po želji
malih meščanov. Glavno je, da ugaja. Živi tako
rekoč od napitnin, postrešček in burkež

meščanskega doma - ne salona, tja ga ne spustijo.
In vendar je lahko superioren nad svojo okolico.
Zavoljo svojega končnega spoznanja.

Tujec je izziv meščanskim ustaljenim vrednotam: ne
le njihovim konvencijam, tudi institucijam. Zagoto pa
ni tisto, kar bi rada Ellida izsanjala. Njegova
sugestivna moč je žilavo telo, briskiranje bontona,
nagonska, prvobitna sila, nesramnost, libido,
prividna svoboda - pripravljena kajuta na ladji prav
gotovo ni svoboda - svoboda le v odnosu na
meščansko posteljno pregrinjalo, utesnjenost
zakonske spalnice in ne nazadnje Ellidina zadnja
možnost, da jo odreši Wanglova racionalnega
seciranja, skratka razumnosti argumentov, o katerih
je Ibsen menil, da je prav to tisto ta pravo, kar
lahko sproži odločitve, in to je bila tista
znamenita prtljaga, ki jo je oberoč pograbilo
feministično gibanje širom Evrope. Danes opazujemo
Ellido bolj v odnosu do njenega nagonskega
odločanja, v načinu, kako jo Tujec vrača k sebi,
kako je to nagonsko globoko zakopano v njej in
kako se ga boji in ne zaveda v dovoljšni meri, zato
jo je strah in groza. In bolj ko se bliža trenutek nje
same, bolj je zbegana, nerazumska, čutna,
animalična, prvobitna.

Gospa z morja je družinska drama. Lahko bi bila
komedija. Danes, ko je v naši zavesti zabrisana
ostrina Ibsenovnega idejnega postulata, pa nas še
vedno privlači ta njegova skoraj naivna vera v
poslanstvo gledališča - ko občutimo »naivnost«
njegove intelektualne ostrine kot poseben čar
gledaliških znakov - danes bi se Wanglov zakon že
nevarno približal konfliktu na ravni običajnega
zakonskega prepira, če ne bi bilo tu »še nekaj za
vsem tem«. In bolj kot se ta konfliktna zadeva trudi,
da bi ostala v mejah spodobnega, meščansko
obvladljivega - bolj se ta zgrajba institucije maje,
podira, smeši. Kako je to »tragično«, kako je to
razpoznavno, sodobno, odrešilno.

Janez Žmavc
POSMEH IN OSVOBODITEV

Ellida je doživela tam zgoraj, pod polnočnim
soncem, svoje prvo ljubezen. Mladostna leta je
preživela z očetom na svetilniku - svetilnik kot
nekakšna boja, simbol začasne priklenjenosti -
prišel pa je Tujec z morja in si jo vzel. Edina
priča, mašnik te poroke, je bilo Morje, ki spet
odnese Tujca. Ellida ga zama čaka, najde jo
Wangel in odpelje stran od Morja, s katerim je bila
zvezana na življenje in smrt. Zgubi Morje, zakona z
Wanglom pa ne pridobi. Spomin na Tujca vse bolj
pritiska nanjo z domišljajskimi predstavami, kopni
po Morju, življenje v majhnem fjordskem mestu jo
utesnjuje, tesnoba se seli v zakonsko spalnico, po
močvarah zunaj hiše.

»Žena ima pravico do ljubezni, tudi v zakonu«, piše
Ibsen. A kaj, ko je zakon najbolj podvržen
obojestranski nestanovitni naklonjenosti. Tako
postane tudi zakon kot institucija vprašljiv, če ni
mogoče v njem trajno gojiti ljubezni, če ni
človeške vrednote. »V današnji družbi se žena ne
more konstituirati kot žena. V izključno moški
družbi, z zakoni, ki so jih napisali moški, s tožniki
in sodniki, ki sodijo žensko ravnanje in vedenje
izključno z moškimi očmi.«

Ibsen je primerjal evropsko družbo z dobro
preskrbljenim parnikom, moštvo in potnike pa kljub
mirni vožnji mučita nedoumljivi strah in groza.
Ladja prevaža v svojem trupu truplo. Protislovja
med bistvom in videzom družbe, ki se ne zna
osvoboditi podedovanih, prevzetih predstav, strahov
v njihovih mnogoterih oblikah.
Človek je za večino eksistencialistov svobodno bitje,
ker ima možnost, da izbira. To misel danskega

filozofa Kierkegaarda, ki je imel na Ibsena
precejšen vpliv, je dramatik v Gospe z morja
poenostavil, razvil le toliko, kolikor prenese dramsko
dogajanje in njegova logika in kolikor je lahko
stvari aktualiziral, ni jih pa postavil na širšo
socialno družbeno platformo. Kopnenje po daljavi,
po daljnem, svobodnem, nedosežnem je vodilni
motiv Gospe. Hrepenenje, o katerem malce ironično
pravi kitajski pregovor: »Ljudje imajo eno samo
veliko napako - vedno so lačni« - to Ellidino
hrepenenje, lakota po spremembi, obsedenost od
svojega porekla - pripadati Morju, Tujcu - gre
okolici po malen na živce. Ta zavezanost Morju
kajpak ni čista fikcija, temelji na otipljivem dokazu
njene »poročne noči« s Tujcem, čeravno bi lahko
čas že opravil svoje - če bi bil njen zakon popoln.
Ta pa ni in eno podpira drugo: bolj ko je zakon v
neredu, bolj se krepi njena želja po Tujcu, in narobe:
bolj ko se navezuje na spomin na Tujca, bolj se
ohlaja njen zakon.

Nekdaj (leta 1888) je konec drame izrazilo
vzgojno: Ellida se vrne v institucijo kot svobodna
žena, konvencionalne spon - način snubljenja,
kupoprodajna pogodba z Wanglom - so z Wanglovo
odločitvijo, da ji vrne popolno svobodo, pretrgane.
Vsekakor pa Ellida ne izbere »šibkejšega« Wangla
kot Candida v Shawovi istoimenski komediji, ne
izbere v svojem času poveljanih argumentov in
odločitev svojega moža, ne izbere ne enega ne
dr drugega, pač pa sebe, četudi na koncu moška
majoriteta glasno komentira svojo zmago v obrambi
meščanskih pravic in dolžnosti. Ellida bo še naprej

SEZONA 81 82

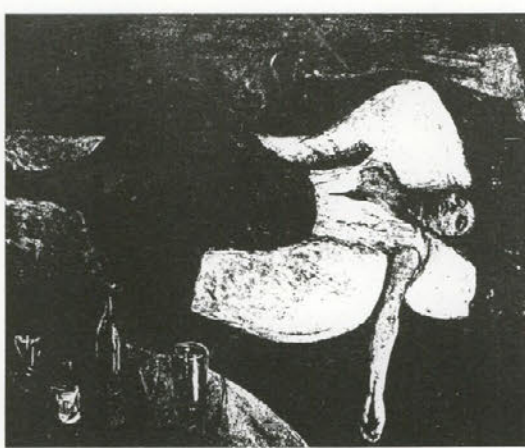
GLEDALIŠKI LIST 4

Cena 10 dinarjev

Strah (eksistenčni boj) moških -
osvoboditev (samozavedanje,
osamosvojitve) žensk: glavna tema:
dramatika Henrika Ibsena in slikarja
Edvarda Muncha, filozofski vpliv Sörena
Kierkegaarda

edvard munch slika gospe

edvard munch

